

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

Integrace českých krajanů v kanadské
společnosti v 60. letech 20. století

Jan Cetyl

Západočeská univerzita v Plzni
Fakulta filozofická
Katedra antropologie
Studijní program Antropologie
Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

Integrace českých krajanů v kanadské společnosti v 60. letech 20.
století.

Vedoucí práce:

doc. Petr Lozoviuk Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2021

Prohlašuji, že jsem práci zpracoval samostatně a použil jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, Červenec 2021

Poděkování: Chtěl bych poděkovat doc. Petru Lozoviukovi Ph.D. za vedení mé bakalářské práce, cenné rady a odborný dohled. Děkuji také mým informátorům, za poskytnuté narativy. A v poslední řadě chci poděkovat mé drahé polovičce a rodině, za jejich neutuchající podporu.

Obsah

Úvod.....	6
1 Metody výzkumu a teoretická východiska	8
1.1 Kolektivní paměť	8
1.3 Migrace	11
1.4 Termín krajan.....	13
2 Budování české komunity v Kanadě před rokem 1968	13
2.1.1 První migrační vlna a doba před ní (1884-1914).....	14
2.1.2 Druhá migrační vlna (1919-1939)	15
2.1.3 Třetí migrační Vlna (1948-1968).....	16
2.2.2 Sokol	20
2.2.3 České a slovenské sdružení v Kanadě	20
2.3 Krajská média v Kanadě	21
3 Čeští krajané po roce 1968.....	22
3.1 Příchod krajanů do Kanady.....	23
3.2 Začlenění do společnosti.....	25
3.3 Domovina.....	28
3.4 Čeští krajané po roce 1989.....	29
Závěr	31
Seznam použité literatury	33
Použité internetové zdroje:	34
Resumé.....	35

Úvod

Po událostech v srpnu v roce 1968, které jsou dnes známé jako invaze vojsk Varšavské smlouvy, začala z Československa proudit migrační vlna. Důvodem odchodu části krajanů byl v mnohých případech strach spojený s pronásledováním tajnými službami, v jiných případech se jednalo o nespokojenost s životními podmínkami v Československu. V následujících letech v Československu strach a nespokojenost dále rostly. Z běžného života zmizela svoboda slova, kdokoliv mohl být pronásledován, vyslýchán členy STB a docházelo k porušování základních lidských práv. Svobodu krajané pocítili často až s emigrací. Právě Kanada byla jednou z mnoha destinací, kam čeští krajané emigrovali. V Kanadě už přes sto let existuje početná česká komunita, na jejíž základech vzniklo mnoho do dnes aktivních krajanských spolků, které byly velkou pomocí pro mnoho přicházejících i usídlených krajanů. Mou otázkou je, jak významnou roli hrály tyto spolky v integraci krajanů, kteří přišli po roce 1968, jak tato integrace do Kanadské společnosti vůbec probíhala a jak moc změnila pohled krajanů na domovinu.

Velký vliv při výběru tématu mé práce měl pobyt mezi krajany v Kanadě, který jsem absolvoval před šesti lety. Při tomto pobytu mě velice zaujala přátelská povaha a vřelost této komunity. Mé velice kladné pocity byly utvrzeny i při kontaktu s krajany při tvorbě této práce, ač pouze prostřednictvím internetových komunikačních prostředků. Toto komunikační omezení bylo způsobeno pandemickou situací, a tudíž jsem neměl možnost studijně navštívit kanadskou provincii Ontario, krajanské organizace sídlící v Ontariu a samotné české krajany v Kanadě.

V první části práce prezentuji metody a teoretická východiska použité při výzkumu. Nastíním koncept kolektivní paměti, metodu orální historie, vymezení migrace a pojmu krajan. V druhé části se věnuji dějinám České krajanské komunity v Kanadě z důvodu nastínění, do jakého prostředí krajané přicházeli a jak se krajanská komunita v Kanadě vyvíjela. V této části vymezím jednotlivé migrační vlny, které směřovali do Kanady a jejich průběh. Dále načrtnu historii některých českých krajanských spolků, které vznikly před rokem 1968, a také to, jakou měli funkci v životě již usídlených členů komunity a jakou měli funkci při integraci nově příchozích krajanů. V závěrečné části se budu zabývat interpretací informací, které jsem získal prostřednictvím interview, které použiji

jako vhléd do části velice komplexní krajanské komunity. Budu se věnovat procesu migrace krajanů do Kanady, jaká byla jejich motivace a proč jimi zvolenou destinací byla právě Kanada. Dále se budu věnovat integraci krajanů, jak probíhalo postupné začleňování jak do krajanské komunity, tak většinové kanadské společnosti. Na tuto kapitolu navážu tím, jak dnes krajané konceptualizují vlast, jak vnímají termín „domov“, jaké byly důvody setrvání v Kanadě. V poslední podkapitole se budu krátce věnovat současnému stavu české komunity v Ontariu a jak nejspíše bude vypadat její vývoj v následujících letech.

1 Metody výzkumu a teoretická východiska

1.1 Kolektivní paměť

Kolektivní paměť je termín, který do sociálních věd přinesl žák Émila Durkheima, Maurice Halbwachs, v jeho článku *La mémoire collective chez les musiciens*, což znamená, Kolektivní paměť mezi hudebníky (Šubrt, 2014; 15-16). Tento termín se začal používat v mnoha společenských vědních disciplínách, převážně v psychologii, filozofii, historii a později i v sociologii a antropologii (Šubrt, 2014; 7-8).

Kde získával ale Halbwachs inspiraci? Zaprvé si musíme položit otázku, co je to vůbec paměť? A za druhé nesmíme opomenout vliv Durkheima. Paměť je přítomna ve všem živém. Podle filozofa Bergsona, u něhož Halbwachs také studoval, je paměť předpokladem vědomí, trvání a času. Podle Bergsona se v životě konstantně vytváří vzpomínky, které jsou ale používány selektivně. Druhý stejně důležitý zdroj inspirace je E. Durkheim, který použil termín kolektivní vědomí. To je od individuálního vědomí rozlišné natolik, že skupina prožívá jinak emoce, jinak smýšlí a jinak jedná, než kdyby jednotliví členové skupiny byli o samotě. Zde máme hlavní zdroje inspirace Halbwachse (Šubrt, 2010; 11-12).

Halbwachs dále tvrdí, že vzpomínáme jako jednotlivci, ale děje se tak v rámci odražejících organizací vzpomínek v dané společnosti. Proto vznikl termín „sociální rámce paměti“. Ten popisuje body v časoprostoru. Tyto body jsou historické, biografické, politické a geografické (Šubrt, 2014; 18). Halbwachs tvrdí, že bez společnosti bychom neměli kolektivní paměť. Člověk sice paměť používá jako jedinec, ale společnost je to, co naši paměť formuje. To potvrzuje, že paměť je něco, co by bylo vytvářeno pouze naší empirickou zkušeností. Může ale vznikat i na základě vzpomínek jiných členů společnosti. Například vzpomínky z dětství, které jsou nám sdělené prostřednictvím vyprávění rodičů. Když se člověk poprvé socializuje, tak je to do prostoru, který již běží a má svá pravidla, která jsou hlavním prvkem třídění na my a oni (Hlaváček, 2012; 8).

Pokud se vrátíme k rozdělení paměti na individuální a kolektivní, tak Durkheim tvrdil, že osobní jsou pouze vjemy. Dále, že na základě těchto vjemů by izolovaný jedinec nebyl schopný, utvořit rozumové pojmy (Šubrt, 2014; 28).

Kolektivní paměť má také několik oblastí, v nichž se liší její intenzita. Oblast rodinná se dá považovat za nejintenzivnější. Je tomu tak proto, že dochází k tvarování paměti potomků výchovou, která vstěpuje jedinci pravidla a tvoří povědomí o sociálních rolích v rodině. Další oblastí je sociální třída. V té má reprodukční funkci. Skládá se převážně ze vzpomínek, které dostávají možná až symbolickou hodnotu, jež má skupinu posilovat, utěšovat nebo spojovat. Celospolečenská rovina je spojována s materiálními aspekty. Tyto aspekty mohou být třeba způsoby osídlení země, nebo rozdělení města. Náboženská oblast má dnes dokonce částečné ztotožnění s kolektivní pamětí (Šubrt, 2010; 14-15).

Máme dvě dimenze kolektivní paměti, časovou a prostorovou. Časová dimenze je třeba systém svátků v kalendáři, nebo siesta v určitý čas. Prostorová dimenze obsahuje vzpomínky spojené s místy. V těchto místech se poté dá předpokládat, že se zde budou členové skupiny zdržovat, nebo je pravidelně navštěvovat. Tato místa také často tvoří identitu skupiny (Šubrt, 2014; 93). S loajalitou ke skupině a selektivností vzpomínek přichází také upravování, falšování, zapomínání, nebo zamlčování určitých nežádoucích vzpomínek.

Důležitým aspektem kolektivní paměti je jazyk. Dokonce je považován za kolektivní funkci. Protože ke každému slovu, co známe, se váže nějaká vzpomínka (Šubrt, 2014; 27). Pokud se od dané společnosti oddělíme, tak zapomínáme, neboť naše vzpomínky nejsou tak intenzivně aktualizované. Tento proces zapomínání je dlouhodobý a nestane se ze dne na den. Proč si myslím, že je tohle dobré zmínit v souvislosti s mou prací? Kvůli tomu, že velká část českých krajanů se musela před, nebo po příjezdu učit anglicky, a tak přijmout nový jazyk. Můžeme se tedy domnívat, že by měli mít odlišnou kolektivní paměť od Čechů a Kanadčanů.

Důvodem výběru této teorie je dobrá kombinovatelnost s orální historií (které se budu věnovat v další kapitole). Neboť cílem práce není získat historicky přesná data, ale interpretaci událostí, motivací a přizpůsobování se situaci, ve které se čeští krajané vyskytli. Paměť jako taková je spojovaná s identitou. Z toho si můžeme odvodit, že kulturní paměť utváří kolektivní identitu a udržuje jí ve stálém stavu. Ústřední role paměti sahá až do freudovské psychoanalýzy a Jungova kolektivního nevědomí a archetypů. Pokud připouštíme existenci Jungových archetypů, musíme tudíž připouštět existenci kolektivní paměti (Šubrt, 2014; 83-82).

Jak už bylo zmíněno, kolektivní paměť vzniká socializováním se do společnosti, a proto si myslím, že v mé práci je toto východisko odpovídající, protože všichni potencionální respondenti se museli znovu socializovat do společnosti, ale zároveň si uchovali kolektivní paměť z domoviny. Zaměřovat se budu na rozdíly ve výpovědích respondentů a budu se snažit najít nějaké společné prvky, které by mohli spadat do rámce kolektivní paměti, spojené s důvodem emigrace, plánu života v Kanadě, výsledkem po příjezdu a jak se začleňovali do Kanadské společnosti. Také jak je vnímali jejich sousedé a lidé ze zaměstnání pocházející z Kanady.

1.2 Orální historie

Orální historie je kvalitativní metoda, založena na rozhovorech, které rozšiřuje určitou událost nebo období. Po provedení rozhovoru je potřeba přepis a analýza. V tomto druhu sběru dat se soustředíme na narativ a zkušenosti respondenta v konkrétním období (v mém případě druhá polovina 60 let).

To, že orální historie je kvalitativní metoda znamená, že bere respondenta z mnohem větší blízkosti a věnuje jednomu respondentovi mnohem více času než při kvantitativních metodách. Výhodu oproti kvantitativním metodám je možnost hlubšího pochopení kontextu, potřeba méně respondentů, autentičnost atd. Negativa jsou časová náročnost, jak získávání dat, tak jejich analýza a zpracování, tak nezobecnitelné množství dat.

Orální historie by se také dala shrnout jako životopisné vyprávění, které se rozděluje na 1) narativní dotazování, 2) biografický výzkum který získává informace na základě narativních pramenů, poté jsou tyto informace analyzovány a interpretovány. Biografický výzkum se dále dělí na další dva druhy: A) pravé dotazování B) životopisný rozhovor. Životopisný rozhovor, pomocí kterého se výzkumník snaží, kromě informací, co jsou na povrchu, zkoumat i skryté aspekty (Vaněk, 2004; 54-55).

Kde však orální historie naráží, je neobjektivní povaha rozhovorů a jejich interpretace. To je také důvod, proč je tato metoda vhodná pro humanitní vědy (Vaněk, 2004). Neboť předmětem mé práce není potvrzovat, nebo vyvracet historická fakta, ale spíš porozumět a zachytit, jak se čeští krajané vžívali do společnosti a jak moc se změnila jejich identita.

V orální historii je nejčastěji používanou metodou rozhovoru polostrukturovaný nebo nestrukturovaný způsob. Já osobně se přikláním spíše k nestrukturovanému rozhovoru. Navíc se v orální historii vyskytuje příležitost použít metodu Sněhové koule, nebo také nabalování. Tato metoda slouží k získání dalších kontaktů na potenciální respondenty přes již známé informátory a může pomoci k získání většího a pestřejšího pohledu na zkoumané téma (Vaněk, 2007; 90).

1.3 Migrace

Migraci můžeme označit jako změnu prostředí kvůli strádání, nebo hrozbě. V mé práci bude migrace jedním z hlavních témat, neboť je známo, že mnoho Čechů emigrovalo z politických důvodů. Kanada byla jedna z nejběžnějších migračních destinací za oceánem, hlavně kvůli volné migrační politice.

Migrace je v sociálních vědách velice populární téma. Na konci 19 století se stal průkopníkem tohoto tématu Angličan Ravenstein. Poté německá sociologická tradice přijala migrační studia a po německé tradici byla přijatá i chicagskou sociologickou školou. Tento náhlý boom přelomu 19. a 20. stol. byl způsoben změnou chápání migrace. Dříve byla migrace brána pouze jako přesun z bodu A do bodu B. Právě díky neustálému rozvoji společenských věd došlo i k pochopení migrace jako změny kulturního prostředí a tím pádem i jako změnu kultury a možnost pro difuzi a akulturaci. Studium migrace je mezidisciplinární a propojuje antropologii, sociologii, ekonomii a další obory zabývající se lidmi, společnostmi a společenskými institucemi (Drbohlav, 2007).

Na co by se mělo při studiu migrace dbát? Rozhodně jsou to aspekty: Proč emigrovat, jak emigrovat a zda bude migrace dočasná, nebo trvalá. Další kritéria jsou, zda je migrace interní, nebo mezinárodní. Moje práce se bude věnovat migraci mezinárodní potažmo mezikontinentální. Dalším rozdělením migrace je příčina, která může být dobrovolná, nedobrovolná, která se dále dělí na vnucenou (mocensky), nebo vynucenou (enviromentální podmínky). Přístup, kterému se budu částečně věnovat je push – pull, který se zakládá na prvcích, jež k migraci nutí. Push faktory jsou ty, které vytlačují. Takovým příkladem spojeným s mojí prací je politický režim. A pull faktory mohou být, volná migrační politika, výhodný sociální systém, nebo jazyk, kterým se v cílové destinaci mluví. Čemu všemu se může studium migrace dále věnovat? Zkoumá se

například nelegální migrace, pracovní migrace, migrace a bezpečnost, práva migrantů, integrace (která bude předmětem mé práce), migrace, rozvojová studia a další (Henig, 2007). Integrace neboli sjednocení. Integrace je ve velké míře spojena s pojmem asimilace. Jaký je mezi nimi rozdíl? Na tuto otázku není jednoznačná odpověď. Použijeme definici z článku od Josefa Bernarda a Renáty Mikešové, kteří používají definici od Ellis a Almgren: „*Proces, při němž se imigranti a jejich potomci přizpůsobují svému okolí, a to v několika dimenzích – kulturní, sociální, ekonomické a politické, a zároveň se při něm většinová společnost přizpůsobuje či mění v reakci na imigraci*“ (Bernard, Mikešová, 2014; 523-524). Po této definici můžeme vidět, proč je termín integrace často spojován s termínem asimilace. Přesto si osobně myslím, že rozdíl zde bude. Integraci bych popsal spíš jako začlenění do společnosti a zachování si určité části kultury ze staré domoviny. Asimilaci bych označil jako proces úplného pohlcení okolní kulturou a odstřížení se od kultury vlastní. Podle Bernarda se všichni přistěhovalci jednou úplně přizpůsobí, ale až o několik generací déle (Bernard, Mikešová, 2014; 526). Osobně si myslím, že tento proces asimilace je delší u přistěhovalců, kteří pochází z velice odlišného prostředí. V případě kanadských Čechů je to často otázkou 2-3 generací, než dojde k asimilaci. Proto si myslím, že je vhodnější v mém tématu používat pojem Integrace, protože mým hlavním zájmem je ona první generace přistěhovalců, kteří se museli nejprve dostat do společnosti, a přesto udržovali svoji kulturu.

V případě kanadských Čechů z 60. let migrace často byla z politického důvodu. Migrace z ekonomického důvodu byla populární před první světovou válkou hlavně kvůli levné půdě. V období světových válek byly důvody jak politické, tak ekonomické. Po pádu komunistického režimu, konkrétně v roce 1997, kvůli výhodnému sociálnímu systému pro české Romy. Tato migrační vlna byla hlavním důvodem zavedení vízové povinnosti. V dnešní době se aktivně k české národnosti hlásí 94.805 obyvatel Kanady. Tento údaj ale pro nás není nijak důležitý. Důležitější je číslo 22.225, které zastupuje občany Kanady, kteří se hlásí pouze k české národnosti. 10.825 z toho žije v provincii Ontario (statistics Canada, 2011). Ač data, která zde používám nejsou zcela aktuální, tak splňují funkci ilustrace velikosti české menšiny v Kanadě.

1.4 Termín krajan

Pro začátek by bylo žádoucí vymezit si termín „český krajan“. K tomu bych užil kapitulu z knihy od doktora Pavláška, „Z Moravy až do Velikého Srediště“. Pavlásek tvrdí, že je potřeba přehodnotit národopisný postoj, který je platný od 60. let 20. stol. do současnosti. Tvrdí, že je nutné přehodnotit nekritické přebírání etnizačních kategorií. Původní přístup označuje jako „metodologický nacionalismus československé etnografie“ (Pavlásek, 213; 2020). Jedním z bodů kritiky je braní endogamie jako samozřejmosti. Přitom ze strany „krajanů“ nemusí být česká identita samozřejmostí. Podle Pavláška, můžeme tedy o etnických Čechích žijících v zahraničí hovořit až od doby, kdy přijali „etnickou dikci“, která byla používána při snaze zachovat československou vystěhovaleckou kulturu od asimilace (Pavlásek, 2020; 214). Toto téma se nevztahuje pouze k identitě krajanů, ale i identitě ostatních etnik. V minulosti se převážně jednalo o indiferentní skupiny. Etnicky indiferentní skupiny jsou ty, které etnicitu neberou jako organizační kritérium. V souvislosti s etnickou indiferencí můžeme vysvětlit jev dějící se při zkombinování s etnickou dikcí, při kterém dochází k různému chápání podob dané etnicity (Lozoviuk, 1997; 203). Zde můžeme vidět určitou kritiku Metodologického nacionalismu, který se stal podle Pavláška univerzální ve vědeckém prostředí (Pavlásek, 2020; 216). Vzhledem ke komplexní povaze této diskuze budu přistupovat k termínu krajan jako k osobě, jenž má kořeny v českém (československém) prostředí, žije mimo české území a je si vědoma svého rodného původu. A vzhledem k tomu že se věnuji generaci, která emigrovala, dá se zde očekávat ještě silné spojení se zemí původu.

2 Budování české komunity v Kanadě před rokem 1968

Migrační vlna v a po druhé polovině 60. let 20. století nebyla první, kdy se čeští krajané usídlili v Kanadském Ontariu. Proto jsem uznal za vhodné, v následujících podkapitolách popsat prostředí, které bylo vybudováno před příchodem mnou zkoumané migrační vlny. Je zde totiž to, že v rozhovorech bylo často poukazováno na vztah mezi takzvanými „starousedlíky“ a „normalizační vlnou“. Budu se věnovat tomu, jaké krajaňské organizace v Ontariu fungovaly a jak probíhalo budování české komunity.

2.1 Rozdělení migračních vln

Nejčastěji se mluví o čtyřech migračních vlnách Čechů do Kanady. Jedná se o období před první světovou válkou, od konce 19. století do roku 1914. Další vlna probíhala v meziválečném období od roku 1919 do 1939. Dále také mnou zkoumaná vlna období studené války z let 1945-1989. A v poslední řadě migrace po roce 1990 (Raska, 2019). Každá z těchto vln byla něčím specifická, a dokonce bychom mohli ještě více rozdělit jednotlivé vlny. Pro moji práci je ale vhodnější rozdělení na pět migračních vln, které je podobné jako výše zmíněné, s rozdílem, že třetí vlna je rozdělena na dvě další a to na vlnu po komunistickém puči v roce 1948 a po invazi vojsk Varšavské smlouvy v roce 1968 (Rovná, 2013). Myslím si, že rozdělení paní profesorky Rovné je přesnější, z důvodu značné odlišnosti povahy krajanů, kteří přišli po roce 1948 a po roce 1968. Čtvrtou a pátou migrační vlnou se budu zabývat ve třetí kapitole Čeští krajané po roce 1968.

2.1.1 První migrační vlna a doba před ní (1884-1914)

Kdo byli první Češi v Kanadě je velice diskutabilní. Jako první „Čechy“ bychom mohli označit moravské bratry z 18. století. Proč jsou ale moravští bratři pro výzkum krajanů nevhodní? Jejich cesta byla misijní. I když zakládali misijní stanice, tak jejich misie ve snaze rozšířit křesťanství mezi Inuity, byly neúspěšné a je pouze jeden doložený člen, který pocházel z Moravy (Čermák, 2018; 129). Jedni z prvních dokazatelných Čechů, kteří se skutečně usadili v Kanadě, nepřišli přímo z Evropy, ale z Ameriky. Z důvodu velké obsazenosti země a migračních kvót. Kanada měla oproti Spojeným státům americkým velice otevřenou a přívětivou migrační politiku. Tento mezistátní přesun se odehrál v roce 1884. To, které české rodiny přišly první do Kanady se nedá s jistotou říct. Josef Čermák, právník, který pomáhal některým českým krajanům a badatel zabývající se historií Čechů v Kanadě, se domnívá, že to byly rodiny Pangráců, Junků, Doležalů a Skokanů. Tyto farmářské rodiny založily osadu Kolín v provincii Saskatchewan, která se nachází ve střední Kanadě (Čermák, 2018; 130-131;). Česká komunita začala růst a sílit, protože krátce po vytvoření Kolína přišli Češi přímo z Evropy. Velkým lákadlem bylo osidlování západní Kanady. Ke konci první migrační vlny byla zformována početná česká komunita, která se snažila udržet českou kulturu

v nové zemi. První vlnu bychom tedy mohli označit jako využití ekonomické příležitosti a snahu získat levnou zemědělskou půdu (Raska, 2019). Osada Kolin již neexistuje, jediné, co zbylo po této osadě je kolínský hřbitov a město vybudováno Maďary s názvem Esterhazy, které pomáhalo nejen českým osadníkům. Co se týká počtu Čechů, nemůžeme zde hovořit o přesných číslech z doby první vlny, neboť do statistik se neuváděla etnická příslušnost ale pouze státní příslušnost (Rovná, 2013).

2.1.2 Druhá migrační vlna (1919-1939)

V roce 1920 bylo při sčítání lidu na území Kanady zaznamenáno 8.840 Čechoslováků a migrační tok sílil. Pro představu mezi lety 1924 a 1928 přišlo do Kanady 25.517 krajanů. Do začátku druhé světové války žilo v Kanadě přes 40.000 krajanů. Do tohoto čísla jsou započítáni i obyvatelé pocházející z Podkarpatské Rusi, kteří se Slováky tvořili většinu přistěhovalců z Československa. Jejich počet je odhadován přibližně na 26.000. Tento nepoměr je vysvětlitelný tím, že migrovali převážně lidé z chudších oblastí zasažených hospodářskou krizí (Rovná, 2013).

Meziválečná migrační vlna byla pro nově příchozí krajany složitější než první, a to převážně kvůli ubývání levné půdy, kdy průměrný plat se pohyboval okolo 3 až 6 \$ za den (za běžnou práci na farmě) a vlastní 100 akrové pozemky se cenou pohybovaly okolo 1.000\$ až 6.000\$. Krajané se do Kanady dostávali převážně v chudobě, anebo jim byli poskytnuty finance na cestu ze strany rodiny, která již v Kanadě žila (Raska, 2013; 43). Ač osídlování západní Kanady pokračovalo, část českých migrantů z Moravy přešla pod Kanadskou asociaci pěstitelů cukrové řepy a „Československou zahraničovou institucí“. To předcházelo pracovnímu i geografickému přesunu Čechoslováků do průmyslové sféry, tím pádem do střední a západní Kanady (Raska, 2013; 45). Důvodem těchto přesunů byla velká hospodářská krize. Někteří krajané, kteří přišli do Henriborough v Sasketchwanu, sice koupili farmy v roce 1928, tyto farmy ale vyžadovaly dlouhodobé zkulturnování. To bylo ovšem zasaženo krizí, která ceny zemědělských produktů výrazně změnila. Čermák uvádí, že se ceny pohybovaly okolo 18 centů za bušl pšenice (cca 21 kg) a mezi 8-9 dolary za zemědělská zvířata jako jsou prasata a krávy (Čermák, 2018; 160).

Při druhé migrační vlně došlo také k rozvoji spolků a krajanského tisku. Jednalo se o rozmach ve velkých městech. Zároveň docházelo k určité separaci Čechoslováků na Čechy a Slováky (Raska, 2019). Co se týče oficiální kanadské kategorizace, Češi a Slováci byli od roku 1920 do roku 1923 považováni za Čecho-Slováky, v rozmezí dalších tří let byli označováni jako Čechoslováci a až od roku 1926 byli vedeny statistiky o českém nebo slovenském „rasovém původu“. Co je také důležité zmínit je to, že slovenská komunita byla o značnou část větší. K Slovenskému „rasovému původu“ se totiž hlásilo přes 23.718 osob, zatím co k českému „rasovému původu“ se hlásilo 5.716 osob což i s přičtením 9.577 lidí kteří se hlásili jako Čechoslováci nestačilo k dorovnání počtu kanadské majority (Raska, 2013; 46-47). V rámci integrace Češi byli považováni za lépe asimilované, z důvodu zapojování se častěji do neetnokulturních kanadských spolků než do komunitních spolků jako v případě Slováků. Češi se také podíleli na formování spolků a byli součástí na příklad Czecho-Slavic Benevolent Association (CCBA) (Raska, 2019). Slováci preferovali více homogenní spolky, jako třeba tři odnože americko-slovenských organizací. Těmi byly První slovenská katolická unie, Slovenský katolický „Sokol“ a Slovenská liga. V případě slovenské ligy se informace lehce rozcházejí, co se týče data vzniku Josef Čermák tvrdí, že Slovenská liga v Kanadě vznikla v roce 1927 (Čermák, 2018; 161). Zatím co podle oficiálních stránek Českého a slovenského sdružení v Kanadě (CSSK) vznikla kanadská Slovenská liga až v polovině 30. let (CSSK, nedatováno) a podle stránek kanadské Slovenské ligy vznikla tato organizace v roce 1932.(Kanadský Slovák, nedatováno) Orientace tohoto spolku byla silně národní a prosazovala myšlenku samostatného slovenského státu. Českým organizacím se budu věnovat v podkapitole o krajanských institucích (CSSK, nedatováno). Velký nárůst migrantů ve druhé vlně přišel na jejím konci, a to konkrétně v roce 1938. Důvodem byl strach z expandování nacistického Německa.

2.1.3 Třetí migrační Vlna (1948-1968)

Další příliv českých krajanů do Kanady nastal po únorovém převratu v Československu v roce 1948. Tato vlna se nesla v duchu útěku před nastupujícím režimem, kdy se mezi lety 1948 a 1952 přibýlo okolo 10.000 českých uprchlíků do

Kanady. Tato vlna byla značně diverzní, protože v ní byli zastoupené skupiny jako studenti, politici, běžní dělníci a inteligence (Raska, 2019).

Před touto vlnou docházelo v Kanadě k značnému růstu některých krajanských spolků a tisku. Jedním takovým spolkem byl i Masarykův ústav (MMI), pod kterým vznikl takzvaný Masaryktown. Této organizaci se budu věnovat dále v podkapitole o institucích.

Čeští krajané měli značné štěstí, neboť v roce 1947 se jednalo o změnách v kanadské migrační politice, která byla od válečného období velice přísná. Důvodem tohoto zmírnění migrační politiky bylo navýšení populace. Ovšem stále pokračovala určitá selekce migrantů, kteří byli nějakým způsobem poznamenáni válečným obdobím (ekonomická situace, politické pronásledování nebo sociální situace) (Raska, 2013; 114-115). Důležitou postavou byl Tomáš Baťa, který byl v Kanadě jedním z vlivnějších Čechů. V červnu 1948 informoval kanadské úřady o přibližně 600 osobách v okupovaném Německu vhodných pro imigraci do Kanady. Kanada totiž přijímala primárně osoby, které byly přínosem pro kanadskou společnost. Také varoval před lidmi dosazenými komunisty a doporučoval pečlivý výběr (Raska, 2013; 141-142). Mezi léty 1948–1949 přišlo do Kanady 3.984 lidí hlásících se k Československé národnosti. K českému etnickému původu se hlásilo 3.626 a 4.713 lidí uvedlo Československo jako poslední zemi pobytu. Tyto statistiky jsou ovšem velice nepřesné z důvodu toho, že v poválečných letech se Slováci započítávali jako Češi nebo Čechoslováci (Raska, 2013; 146).

V následujících letech došlo i k určité změně povahy imigrace do Kanady. Zatím co předchozí vlny se nesly v duchu hledání nového domova a nových příležitostí, třetí vlna přinesla určité rozdělení komunity. Určitá část krajanů totiž počítala s návratem do domoviny (CSSK nedatováno). Tento jev mohl být zapříčiněn věkovou, původovou a rodinnou různorodostí v této migrační vlně. Dá se předpokládat, že lidé v mladším věku budou spíše tíhnout k trvalému pobytu, pokud jsou nuceni migrovat. To samé se dá předpokládat v případě svobodného jedince. Ovšem všechna tato kritéria mohla být ovlivněna mnoha subjektivními postoji a vnějšími vlivy, jako například vztahy s rodinou, nacionálním cítěním, nebo neschopnost integrace do nové společnosti. Tato neschopnost mohla být zapříčiněna například pohybem ve společnosti, která má právě separační sklony od většinové společnosti. Ovšem to platí i naopak a člověk, který měl větší

potenciál vrátit se do země původu, mohl na základě vnějších vlivů a osobních postojů zůstat v zemi do které imigroval. Příkladem takového vnějšího vlivu může být rok 1956 a invaze do Maďarska. Jak uvádí Jan Raska ve svém článku o Čechách v Kanadě „*Sovětská invaze Maďarska poukázala mnoha českým Kanadčanům na to, že jejich domovina nebude tak snadno osvobozena od komunismu. Členové komunity tedy přeorientovali své soustředění na kanadské občanství na kultivování etnokulturního dědictví v Kanadě.*“¹ (Raska, 2019). Je ovšem těžké určit, do jaké míry tato událost ovlivnila přístup krajanů k migraci. Tomuto jevu se dále budu věnovat v části o Integraci krajanů po roce 1968 a jejich vztahu k „starousedlíkům“.

2.2 Krajaňské instituce v Kanadě před rokem 1968

Jak je patrné z předchozí podkapitoly, Češi a Slováci v Kanadě zakládali velké množství krajaňských organizací nebo jejich odnoží. Některé z těchto organizací fungují dodnes. Jednalo se o tělovýchovné, pomocné kulturní a jiné spolky. Čeští krajaňé dokonce založili několik vlastních médií. Jednalo se převážně o exilová periodika. Všechny tyto spolky a média měly základní premisu udržení a předání České kultury s pomocí integrovat krajaňy do kanadské společnosti. Jako největší a nejvlivnější spolky v Ontariu by se daly označit Sokolská župa Kanadská, Masarykův institut, České a Slovenské sdružení v Kanadě a Nové divadlo v Torontě.

2.2.1 Masarykův institut

Jeden z nejvlivnějších spolků v provincii Ontario zároveň místo s jednou z největších koncentrací českých krajaňů v Ontariu. Prekurzorem k Masarykovu institutu byla komunitní koupě Masaryk hall v roce 1944 (Masaryktown, nedatováno). Samotný Masarykův institut byl poté založen v únoru 1945 a na vznik této organizace bylo vybráno přes 16.000 dolarů (Čermák; 29, 2000).

¹ Orig. znění: ...Soviet invasion of Hungary demonstrated to many Czech Canadians that their homeland would not be easily liberated from communism. Community members further turned their focus towards Canadian citizenship and cultivating ethnocultural heritage in Canada.

Rok 1948 přinesl značné změny v postoji k domovině. Jak je řečeno v práci Jana Rasky „členství MH [Masaryk hall] odsuzovalo „Znásilnění Československé republiky“ v rukách komunistů.“ (Raska, 122; 2013)². K této instituci se připojil i český Sokol, který se stal i první krajskou skupinou, která přerušila kontakt s domovinou. Důvodem byla značná spolupráce a propojenost mezi MMI a Sokolem. Všechny tyto kroky měly společný cíl, a to poukázat na dění v Československu a posílit národní cítění (Raska, 122-123; 2013).

Pod záštitou Masarykova institutu vznikl Masarykův klub mládeže v březnu roku 1946. Členství stálo 10 centů za dítě pod šestnáct let a 25 centů měsíčně pro členy ve věku 16 a více. Členové klubu často jednali s Gustavem Přístupou, zakládajícím členem a ředitelem MMI. Ten jim dával motivaci rozvíjet klub a jeho aktivity. Jednou z těchto motivací byla možnost návštěvy Thousand islands, ale později členové projevíli zájem spíše o návštěvu Niagarských vodopádů. Proto docházelo ke snaze rekrutovat potenciální nové členy i z řad Neslovanů, u kterých ale bylo vyžadováno naučení se alespoň pár základních českých frází a účast ve skupinách týmových sportů jako je fotbal nebo basketbal. Klub dále pořádal měsíční koncerty za účelem navýšit finanční kapitál (Raska, 117-118; 2013). Ač Masarykův klub mládeže nepůsobí tak významně, rozhodl jsem se ho zde alespoň zmínit z důvodu, že tyto spolky mládeže jsou výborným způsobem uchovávání krajské kultury. Problém podle mě ovšem nastává, pokud rodiče sami nejsou součástí nějakého krajského spolku nebo krajské organizace. Přesto, že se rodiče mohou snažit udržovat v mysli dítěte kulturu staré domoviny, pokud je zde absence jejího využívání v běžném životě i mimo rodinný kruh, dá se předpokládat, že daný jedinec bude tíhnout více ke kultuře majority. Prioritou se totiž může stát co nejrychlejší začlenění do majoritní společnosti. Zatímco pokud je daný jedinec v kontaktu se společností, kde probíhá interakce se členy stejného etnika, je kultura rozvíjena a udržována.

MMI je dodnes fungující institucí s velice pestrým výběrem služeb se zaměřením na zachování české kultury a udržení českého jazyka. Velký rozvoj MMI začal v roce 1948, při koupi pozemku dodnes známého jako Masaryktown. Tento pozemek se stal

² Orig. znění: ...the MH's membership condemned the "rape of the Czechoslovak Republic" at the hands of the Communists.

rekreačním a turistickým centrem české komunity v Severní Americe. V následujících letech došlo k založení několika pod-organizací, jako již zmíněný klub mládeže, česká knihovna, nebo škola (Raska, 123-125; 2013). V dnešní době MMI pro českou komunitu vybudovalo i ubytování. Jak běžné byty pro rodiny, tak byty pro lidi ve věku 50 let a více. Dále také MMI v současnosti poskytuje jazykové a kulturní kurzy, soustředěné na všechny věkové kategorie.

2.2.2 Sokol

Tělovýchovná organizace Sokol je jedna z nejrozšířenějších a nejznámějších krajanských organizací. V Kanadě se v současnosti nachází tři sokolské jednoty, a to Torontská, Ottawská a Montrealská. Jak jsem zmínil v předchozí podkapitole, torontský Sokol byl ve spolupráci s MMI. V Torontě je český Sokol od roku 1931 a působí do dnes. Sokol po roce 1948 zažil velký otřes. Bylo to přerušení kontaktu a jakékoliv spolupráce zahraničních sokolských žup s Československým Sokolem. Po roce 1948 zaznamenaly všechny kanadské jednoty značný nárůst členů v organizaci (Waldauf, 2010; 34-35). V roce 1953 bylo v jednotě Toronto 356 členů. Sokolská jednota se účastnila velké části soutěží v Ontariu od odbíjené (ve které se stali mistry Ontaria) po tělocvičné závody. Účastnili se i festivalu národních tanců, kde tančili polku z Prodané nevěsty. Toto výborné fungování od roku 1931 narušilo v roce 1953 rozdělení torontské sokolské jednoty (Waldauf, 2010; 80, 95-56).

K roku 1975 počet členů v torontském Sokolu klesl na 175 členů (Waldauf, 2010; 628). Můžeme tedy hovořit o úpadku Českého Sokola v Kanadě? Vzhledem k tomu, že Sokol stále funguje, můžeme tvrdit, že k úpadku nedochází. Je ovšem otázkou, jak dlouho tento spolek bude fungovat. Je důležité si uvědomit že Sokol v ČSSR byl v padesátých letech zrušen. Tudíž část krajanů, kteří přišli po roce 1968, nemuseli mít s touto organizací žádné vazby.

2.2.3 České a slovenské sdružení v Kanadě

Největší krajanská organizace v Kanadě spolupracující s ostatními krajanskými spolky. Československé národní sdružení v Kanadě (ČSNS) dnes známe jako České

a slovenské sdružení v Kanadě, je organizací založenou v roce 1939. ČSNS bylo zformováno z většiny Českých a Slovenských spolků. Jedinou výjimkou byla separatistická Slovenská liga. Primárně tato organizace vznikla jako pomoc krajanům. Tato organizace vybrala cca 330.000 kanadských dolarů, určených pro osvobození Československa a také se částečně zasloužila o zlepšení postavení českých a slovenských krajanů (Zaoral, 2001). ČSNS spolupracovala s Masarykovým ústavem na získávání kanadského občanství pro krajany. Byla to určitá snaha minimalizovat repatriaci po druhé světové válce, kdy velká část krajanů z druhé migrační vlny uvažovala o návratu domů (Raska, 87; 2013). Na tomto jevu je vidět posun z politické do kulturní sféry. Příčinou tohoto posunu by mohl být vznik Masarykova institutu, který měl snahu působit ve vnitřních záležitostech komunity. A po roce 1948 bychom mohli hovořit o duální úloze této organizace, jak politické, tak kulturní.

Po roce 1948 se ČSNS stalo hlavním nástrojem pomoci českým a slovenským krajanům. Nejednalo se pouze o pomoc s usazením, ale také s vycestováním pro blízké a rodinu českých krajanů v Kanadě (Raska, 152; 2013). Česká komunita se dále potýkala s problémem podezření z podporování komunistického režimu. To mělo za následek, že všichni členové organizací museli veřejně prohlásit, že nezastávají komunistické myšlenky a jsou věrní kanadské vládě. Vedení ČSNS se dokonce prohlásilo za jednu z nejvíce proti komunistických skupin v Kanadě (Raska, 168; 2013).

2.3 Krajaňská média v Kanadě

Co se týče kvantity krajaňského tisku v Kanadě, byla bezpochyby velká, kvalita je přesto značně diskutabilní. Velká část periodik, která vycházela, neměla dlouhé životnosti. To je vidět v katalogu exilových periodik od L. Formanové, J. Gruntoráda a M. Přibáně. Tento katalog sleduje periodika vydávaná po roce 1945.

Jedním z největších periodik je Nový domov, který vydával Masarykův ústav od roku 1950. Jednalo se o periodikum soustředící se na zprávy, kulturní dění i sportovní dění. Nový domov vycházel pod Masarykovým ústavem a spolupracoval i se Sokolem a českým divadlem. V roce 1977 se změnil koncept a Nový domov se stal méně politickým a více kulturním (Formanová, 1999; 110). Stálo by za doplnění, že v roce 2020

byla činnost tohoto periodika pozastavena kvůli odchodu do penze šéfredaktorky Věry Kohoutové.

Významnější krajské spolky měly ve většině případů své periodikum. Sokolská župa kanadská měla vlastní periodikum Kanadský Sokol. Jednalo se o aktuality ze světa z prostředí Sokola. Nebo oběžník ČSNS a další. Byly samozřejmě také další nezávislé časopisy jako například Naše hlasy (Formanová, 1999; 105, 107).

Proč tedy krajských médií ubývá? Příčin může být hned několik. Jednou z hlavních může být rychlý rozvoj a dostupnost moderních technologií. S tím je ve značné míře spojená také globalizace. Další příčinou může být zmenšování krajské komunity, a to hned několika způsoby. Přirozeným úbytkem, návratem do vlasti nebo rychlou integrací a asimilací do většinové kanadské společnosti.

3 Čeští krajané po roce 1968

V této kapitole se budu věnovat českým krajanům, kteří přišli mezi lety 1968 až 1989. Hlavním zdrojem informací pro tuto kapitolu jsou interview s krajaney, kteří byli ochotní se se mnou podělit o svůj příběh. Mojí snahou je objasnit postoj informátorů kteří okolo roku 1968 přišli do kontaktu s českou komunitou v Ontariu, způsoby, jak se mnou zkoumaní krajané začleňovali do společnosti a jaký chovají postoj k staré vlasti.

Co ale činí tuto migrační vlnu specifickou a zajímavou? Je to její četnost, způsob integrace do většinová kanadské společnosti. Samozřejmě je zde velice individuální rovina, která se liší u každého, ale klíčové body jsou u mých informátorů velice podobné. Jsem si tedy vědom, že tato pasáž nemluví za všechny krajaney v Ontariu, kteří přišli v roce 1968. V této migrační vlně jsou i krajané, kteří se vrátili do vlasti, krajané, kteří měli Kanadu jako mezizastávku nebo krajané, kteří se nezvládli integrovat do Kanadské společnosti. Velkou roli zde hrají aspekty jako věk, rodinný stav a pracovní pozice. Tyto aspekty jsou u mých informátorů podobné ne však stejné.

Jaké jsou klíčové podobnosti mých informátorů? Všichni přišli do Kanady v produktivním věku (mezi 17-30 let). Co se týká rodinného stavu, nezáleží úplně na tom, zda informátor je nebo není v nějaké formě partnerství (manželství, vztah), záleží spíše na tom, zda imigraci podniknul s partnerem nebo partnerkou, případně s dětmi. V době,

kdy moji informátoři emigrovali, měli buď rodinu s malými dětmi okolo 5-10 let, nebo byli svobodní a začali formovat rodinu až v Kanadě. Byli zde i případy kdy odešel jeden člen rodiny a zbytek rodiny přišel až po usídlení.

3.1 Příchod krajanů do Kanady

První otázka, kterou jsem si položil, když jsem začínal tvořit tuto práci, bylo proč právě Kanada? Jaký byl důvod, že část Čechů, která emigrovala, šla do Kanady? Byla to snad existence komunity, vhodné podmínky pro migraci, přístup Kanad'anů k imigrantům? Příchod do Kanady se velice liší případ od případu. Velkou roli hrály známosti. Často se jednalo o rodinné příslušníky, kteří emigrovali ve vlně z roku 1948. Jedním z důležitých aspektů při rozhodování k migraci byl i rok. Moji informátoři přišli do Kanady v rozmezí let 1967 až 1977. Nejvhodnější období bylo hned v roce 1968. Kanada totiž dělala nábor velkého množství cizinců. Často se také stávalo, že krajané s emigrací váhali. To převážně záleželo na vnějších okolnostech, jako třeba v případě informátora C, který migroval do Kanady s rodinou přes Jihoafrickou republiku. V tomto případě bylo důvodem váhání, zda je výhodnější zůstat v zemi kde byla špatná situace kvůli politice apartheidu, kdy JAR nikdy nebrali jako místo, kde zůstanou na trvalo, nebo se posunou do Kanady, kde zrovna v tu dobu probíhala ekonomická krize. Nevůle zůstat v JAR vycházela také z toho, že slovy informátora C „*přišli jsme z jednoho policejního státu do druhého*“ (2021). Ač původní dokumenty potřebné k emigraci z JAR propadly, informátor C zažádal znovu o možnost emigrovat. Dalším příkladem, kdy došlo k podobnému zkomplikování migrace bylo v případě respondentky A s rodinou. V tomto případě v den okupace v roce 1968 vycestovali do Německa za přáteli, které potkali v Praze. Podařilo se jim najít si práci a bydlení. Po nějaké době se vrátili do ČSSR. Ovšem v září 1969 se informátorce A s manželem a synem podařilo uniknout navzdory perzekuování jednotkami Státní bezpečnosti (STB). Tento druhý útěk byl samozřejmě proveden bez vědomí širší rodiny, ze strachu z následků, které by na sourozence nebo rodiče mohly dolehnout.

Ne ale všichni respondenti jednali na základě pečlivého uvážení. V případě informátora B se jednalo, (v porovnání s dříve zmíněnými) o velice spontánní rozhodnutí. Rozhodnutí o emigraci padlo v moment obdržení povolávacího rozkazu k základní vojenské službě

v roce 1968 před okupací. Útěk z ČSSR byl plánován přeplaváním Dunaje ze Slovenska do Rakouska. Strůjcem tohoto nápadu byl bratr, který sloužil na Slovensku v armádě. Tento plán ovšem nebyl realizován z důvodu posílení hraniční stráže. V den okupace se mému informátorovi B a jeho bratrovi podařilo získat výjezdní doložku díky chaosu který v té době panoval. Druhý pokus o vycestování už byl úspěšný. Cestu do Maďarska, Jugoslávie (do oblasti dnešního Slovinska) a poté do Rakouska absolvovali na motocyklech. Na rakouských hranicích dostali jako jedni z prvních uprchlíků zdravotní pojistku, 150 šilinků a pojištění na motocykly. Cesta do Vídně dále probíhala bez komplikací. Díky setkání s dalšími Čechy se můj informátor s jeho bratrem dostali do uprchlického tábora na jihu Vídně. V táboře strávili 3 dny, kdy stihli prodat motorky za přibližně 500 šilinků. Cesta do Kanady byla financována organizací, na jejíž jméno si můj informátor již nevzpomíná, stejně tak ani na jméno údajné hraběnky, která financovala pomoc pěti tisícům českých migrantů. Můj informátor B původně chtěl jet do Austrálie, ale jeho slovy „*Jirkovi se nejvíc líbila Kanada a mně to bylo úplně jedno. Bylo mi devatenáct let, co tě asi může zajímat že.*“ (2021). Zde je tedy vidět určitá spontánnost, která je propojená s věkem, ve kterém informátor byl, jak sám mnohokrát v rozhovoru opakuje.

Nevšední cestou se dostal do Kanady informátor E. Ten nejprve odešel v roce 1969 do Německa kde vystudoval technickou univerzitu. Po dostudování bylo jeho důvodem k emigraci členství v sektě. Vůdce této sekty měl totiž „předpověď“, že do západního Německa přijde ruská okupace. Vzhledem k tomu že můj informátor i s rodinou měli již německé občanství (z důvodu že jeho otec byl původem Němec který po válce měl možnost přestěhovat se do Německa) museli podat na úřadech žádost a museli projít výběrovým řízením, zda budou přínosem pro kanadskou společnost. Zde také začalo štěpení oné sekty, neboť několika členům nebylo vyhověno v žádosti o vycestování. Do Kanady už můj informátor E odcházel s manželkou, českého původu.

Proč tedy právě Kanada? Často byla Kanada cílovou destinací kvůli tomu, že byla nejjednodušší možností a měla výhodný sociální systém. Zároveň je zde otázka rodiny, která hrála velkou roli v pozdějším období této migrační vlny anebo těsně před jejím začátkem. Na začátku totiž fungoval sociální systém pro uprchlíky v Kanadě tak, že pokud měl dotyčný nějaké rodinné příbuzné v Kanadě, neměl nárok na takové benefity jako ti, kteří v Kanadě příbuzné neměli. Informátorka A kvůli tomuto musela zamlčet

nevlastní sestru, která přišla před nimi a pomáhala jim s úředními dokumenty. Pro informátora F, který přišel do Kanady v roce 1967 byla cesta zařízena strýcem. Cesta do Kanady probíhala, jak sám informátor uvedl, standartní migrační cestou té doby. S přítelkyní požádali o cestovní pasy, na které čekali 6 měsíců kvůli vycestování do Jugoslávie. Při této cestě vystoupili ve Vídni, kde strávili dalších 5 měsíců a kde čekali, až je Kanadské úřady označí jako žádoucí pro imigraci. U většiny mých informátorů je společné to, že vybírali nejrychlejší a nejpohodlnější možnosti kam emigrovat, neboť výběr neměli ve vlastních rukách.

3.2 Začlenění do společnosti

Integrace do Kanadské společnosti si zaslouží u této vlny samostatnou kapitolu, neboť proběhla u velké části případů velice rychle a hladce. Navíc se jedná o poslední vlnu, která je schopna efektivně předat své zkušenosti s integrací v Kanadě ve 20. století. Také je to poslední velká vlna, která šla z Čech do Kanady. Po této vlně bylo jedno krátké období, kdy nebyla potřeba víza pro vycestování do Kanady mezi lety 1996 a 1997. Tomuto krátkému období se budu věnovat v podkapitole „Čeští krajané po roce 1989“.

Nejdůležitější integrační pomůcky byly práce a jazyk. Ve většině případech mí informátoři při příchodu neuměli anglicky. Výhodou v Kanadě bylo hned několik způsobů, jak se naučit angličtinu. Jedním z nich byly kurzy hrazené státem, kterých se krajané účastnili ihned po příjezdu. Dále to také byly speciální školy, chůvy nebo běžná konverzace s vrstevníky, kteří byli potomci migrantů z dřívějších vln. Tyto kurzy ovšem neznamenaly, že pokud je člověk absolvuje, bude automaticky integrován do společnosti, ale spíše dostane vědomosti a uvedení do většinové společnosti, aby byl schopný interagovat s okolím alespoň na nějaké základní úrovni. Samozřejmě i zde platí čím je člověk mladší, tím lepe si zvyká na nové prostředí. V případě informátora B došlo k osvojování angličtiny pomocí náhodného setkání s dívkou polského původu, která přišla v ranném věku s rodiči do Kanady. Toto přátelství trvalo několik měsíců, až do jejího odstěhování se mimo Toronto a bylo dostačujícím základem k rozvinutí angličtiny a k postupné integraci. Manželka informátora D měla unikátní zkušenost s učením se jazyka, neboť emigrovala ve věku, kdy chodila ještě do školy. Největší podporou jí byl učitel z Holandska, který projevil velkou empatii a pomohl jí se začleněním se do

kolektivu. Často se také informátoři odkazují na určitou toleranci a trpělivost Kanadčanů k českým krajanům. Tato vlídnost také často stála za velice rychlou integrací do společnosti. Jediné, co mohlo být lehce problematické, bylo začleňování do dětského kolektivu z důvodu nevybudované empatie u dětí. Co by také stálo za zmínku je případ informátorky A a jejího manžela. Díky vřelému vztahu s jejich učitelkou angličtiny v Kanadě jim byla dána možnost objevovat kanadskou kulturu, a dokonce manžel informátorky A našel velice brzy práci. Občas se také stávalo, že kurzy angličtiny absolvoval jenom jeden z partnerů, jako v případě respondenta F.

Při integraci hrály spolky menší roli než v předchozích vlnách. To ovšem neznamená, že by nebyly využívány touto vlnou. Sloužily často jako základní způsob získávání práce. Také byly místem kontaktu a formování kontaktů se starousedlíky. Jako starousedlíky moji informátoři označují krajany, kteří přišli před nimi a už byli zabezpečeni. Často se totiž stávalo, že právě díky krajanským spolkům si nacházeli svá první zaměstnání. Sice krajané, kteří přišli v roce 1968, byli v kontaktu se spolky jako byl MMI, ale pouze dočasně. Docházelo k částečnému oddělení se krajanů, kteří přišli po roce 1968, od české komunity. Někteří informátoři zmiňovali špatné přizpůsobování se angličtině ze strany starousedlíků a jejich částečná separace od většinové společnosti. Musíme zde ovšem počítat s tím, že část krajanů, kteří přišli do Kanady dříve, mohla být integrovaná a separována od krajanské komunity, tudíž tento postoj může být založen pouze na základě zkušeností ze setkání s komunitou, u které se dá předpokládat jiná forma integrace nebo separace od většinové společnosti. Tento jev je velice často viditelný nejen u české krajanské komunity ve velkých městech. Jedná se o separaci do čtvrtí jako jsou takzvané Chinatown, Malé Itálie a podobné, ve kterých dochází ke značné separaci komunit. V Torontě se nacházel výše zmíněný Masaryktown, který byl sice mnohem menší než jiné zmíněné etnické čtvrti, ale fungoval na podobné bázi. Otevírala se zde česká pekařství, české restaurace a ubytování pro Čechy. Jedná se pouze o zlomek krajanů, kteří byli více zainteresovaní na vytvoření homogenní komunity. Většinou krajané preferovali neorganizovaná přátelství nežli organizované komunity. Organizací, kterou přesto velká část komunity navštěvuje a podporuje dodnes, je Nové divadlo v Torontě. Co se týká náboženských organizací, ty postupně upadaly, neboť část příchozích krajanů byla nevěřící. Informátor E byl jediný z mého seznamu kontaktů, který je aktivně věřící a byl jediný kdo vyhledával nějakou formu krajanského náboženského

spolku. Mnohé z kostelů přestaly sloužit původní funkci a staly se z nich prostory na pronájem na různé akce.

Lidé, kteří měli technické vzdělání, byli v Kanadě velice žádaní pro rozvinutí společnosti. Velkou změnou pro krajanů byla možnost volně měnit práci. Informátor F kupříkladu pracoval hned v několika různorodých profesích. Začal v české montovně, odkud později přešel pod poskytování životního pojištění. K tomu začal řídit autobus v Torontě a po nějaké době si udělal vlastní licenci na prodej celkového pojištění, a nakonec i realitní licenci. Respondentka A začala pracovat jako prodejce automobilů a z této pozice se přes pojišťovací služby dostala do banky, kde dělala výplatní služby a kariérně rostla. Byla zde ale i genderová nevyváženost v technických oborech, ve kterých v ČSSR běžně pracovaly ženy nebyla přijata a to, když si žádala o práci v továrně na ploché sklo. Nepomohlo jí ani 8 let praxe v institutu sklářské technologie a vystudovaná sklářská škola.

Vztah čtvrté vlny a starousedlíků byl velice specifický. Pro nově příchozí krajanů byli starousedlíci první zprostředkovatelé pracovních příležitostí. Časté ovšem bylo, že informátoři nepřišli do kontaktu s krajanů, dokud nebyli integrováni nebo dokud neměli stabilizované pracovní a ekonomické podmínky. V případě informátora D došlo k setkání s krajanů až několik měsíců po příjezdu. Tím krajanem byl manžel informátorky A se kterým později spolupracoval. Někteří krajané se v určitých ohledech distancovali od české komunity z několika důvodů. Těmito důvody bylo například nechtít se družít do spolků a organizací kvůli zkušenosti z ČSSR, nebo problém s „českou náturou“, kdy byly utvrzovány negativní stereotypy chováním některých členů krajané komunity. Ovšem ze strany krajanů ze čtvrté vlny panoval určitý respekt ke starousedlíkům i přes značné rozdíly. Informátor B chová respekt ke starší generaci i přes separování se od komunity a velice rychlé integraci. Velkou pomocí mu byl jistý pan Trávníček, který poskytl informátorovi B, jeho bratrovi, a ještě jednomu členu skupiny zařízený a na měsíc předplacený byt pro tři osoby a práci v montovně. Ale i přes toto zabezpečení se informátor B v následujících měsících rozhodl o osamostatnění se od komunity a přestěhování se do jezerní oblasti na severu Ontaria.

3.3 Domovina

Pohled na domov je jedna z věcí, která se ve spojitosti s migrací často mění. Ač dotyčný v novém prostředí může snadno změnit svůj postoj k tomu co je vlastně domov. Často je tato změna závislá na subjektivní zkušenosti. Navíc se na vnímání domova dá dobře popsat míra integrace, kterou informátor prošel. Zde jsou podobné narativy od informátorů s lehkými nuancemi.

Všichni mí informátoři navštěvují svoji domovinu, ale nikdo z nich neuvažoval o trvalém návratu do staré vlasti. Je samozřejmostí že se mezi krajaný našli lidé, kteří se vrátili ne po roce 1989, ale už pár měsíců po příjezdu do Kanady. Co bylo tedy důvodem pro setrvání v Kanadě? Nejčastějším důvodem setrvání v Kanadě byla právě rodina a dobré zázemí. Někteří v Kanadě strávili více času než ve staré domovině a po roce 1989 měli dostatečně dobré podmínky na každoroční návštěvy příbuzenstva a přátel, kteří zůstali v Česku. Zde se dá předpokládat, že pokud dotyčný zůstal v Kanadě do současnosti, tak byl natolik integrován, že je pro něj nevýhodné se vracet do staré domoviny na trvalo. Navíc je zde patrné že krajané považují za svůj domov jak Kanadu, tak Českou republiku. Co se týká druhé generace, je často bilingvní. V mnoha případech se totiž v domácím prostředí prakticovala jak angličtina, tak čeština. Záleží na tom, zda byla rodina homogenní česká nebo heterogenní. Dochází tedy k asimilaci českého etnika v Kanadě? Ano dochází, především díky odštěpování se od české komunity. Jsou rodiny, kde je třetí generace pouze anglicky mluvící, ale není tomu tak všude. MMI nabízí české jazykové kurzy, které jsou i v dnešní době provozované a navštěvované dětmi krajanů. Je zde tedy vidět snaha o uchování českého jazyka. Další snahou o udržení kontaktu s domovinou jsou média, kdy v roce 2003 vznikla televize Nová vize, která vysílá v českém jazyce pro krajaný. Dále to byly i noviny, především periodikum Nový domov, které nyní dočasně přerušilo svojí funkci kvůli absenci šéfredaktora. Velkou část kontaktu s domovinou pokryl také technologický pokrok, rozvoj sociálních sítí a zvětšení dostupnosti médií. Tímto pokrokem se obrazně zmenšila vzdálenost mezi přáteli a domovinou. Vzpomínky některých mých respondentů na první návštěvu po emigraci jsou částečně negativní. Dalo by se mluvit až o šoku a o ohromném nepoměru jak v životním standardu, tak v prostředí, do kterého se respondenti vrátili.

3.4 Čeští krajané po roce 1989

Po roce 1989 začal úbytek členů české komunity. Část krajanů se rozhodla vrátit do vlasti a migrační tok se zpomalil. Jedinou výjimkou byl zmíněný rok 1997, kdy přišla nárazová migrační vlna. Proč tedy v mé práci není zmíněna v historickém rozdělení? Neboť se nejedná o dlouhodobý proces a docházelo k separaci od české komunity. V tomto roce nastalo výrazné zvýšení počtu legálních migrantů odcházejících z České republiky do Kanady. V roce 1997 se rapidně navýšil počet žádostí o azyl v Kanadě. Důvodem uváděným při imigraci a žádání o azyl, byla rasová diskriminace k romskému etniku. V souvislosti s velikostí této vlny, instituce poskytující azylantské zázemí, neměly dostatečnou kapacitu. Důvod, proč tato vlna vznikla, nelze přesně určit. Ve veřejném diskursu se nejčastěji mluví o reportáži z pořadu Na vlastní oči, „Cikáni jdou do nebe“, ve které bylo poukázáno na kvalitu života Romů v Kanadě. Méně známou příčinou mohla také být problematika občanství po rozpadu České a Slovenské federativní republiky, kdy ke slovenské národnosti se mohl přihlásit jakýkoliv člověk žijící na území tehdejší federace, zatímco k české národnosti se mohl přihlásit pouze jedinec žijící na území České republiky a mající zde trvalé bydliště. To vedlo k mnoha nejasnostem a právním problémům. Tato vlna se podepsala na reputaci České republiky jako netolerantního a pasivně xenofobního státu. Došlo i k diplomatickému vyjednávání mezi českou republikou a Kanadou, kde byl usnesen konsenzus a reportáž „Cikáni jdou do nebe“ byla označena za zavádějící snímek. Výsledkem celé situace bylo otevření debaty o životních podmínkách Romů v České republice a vztahu k většinové společnosti. V Kanadě došlo ke kritice této vlny ze strany krajanů, kteří poukazovali na nedůstojné žádání o pobyt v Kanadě až po příletu do Kanady, přestože bylo možné zažádat v České republice o emigraci důstojnější cestou. Kritika ze strany krajanů byla odůvodněna tím, že tato nárazová vlna kazí České republice reputaci (Janků, 2001; 110-112).

Dnes do Kanady Češi jezdí primárně kvůli turismu, sezonním pracím, nebo kvůli studiu jazyka. Co se týká imigrace, Kanada má dnes velice uvolněnou migrační politiku, ale je potřeba splňovat různá kritéria. Nejvíce žádanými jsou specializovaní pracovníci (techničtí inženýři, lékaři atd.). Dalšími možnostmi je takzvané „Family sponsorship“, kdy lze zažádat o občanství kvůli rodinné příslušnosti s člověkem který má Kanadské občanství (Government of Canada, 2020). Dále pro získání občanství je potřeba strávit 1095 dní v Kanadě v rozmezí pěti let. Do tohoto požadavku může být i započítána doba

pracovního nebo studijního pobytu (O'Doherty, 2017). Je zde vidět snaha o rozšíření kanadské ekonomiky. Krajané přicházející do Kanady v dnešní době často mluví anglicky už z domoviny. Krajská centra jako Masaryk hall nahradily sociální sítě. Kulturní integrace probíhá také mnohem rychleji z důvodu větší podobnosti České republiky západu, než tomu bylo v roce 1968. Již zmíněná pracovní nebo studijní migrace do Kanady není tak častá vzhledem k vzdálenosti a finanční nákladnosti. Častější pro českou komunitu je v současnosti výhodnější práce v Německu a Rakousku.

Závěr

Česká komunita v Kanadě je v neustálém vývoji. Ač se jedná o společnost, která se zmenšuje, stále si udržuje silné národní cítění. Každá migrační vlna měla své specifické postoje a své specifické motivace. Krajané, kteří přišli do Kanady v rámci čtvrté migrační vlny, umožňují jedinečný vhled na fungování krajanské komunity. Zároveň jsou výborným prostředníkem pro relativizování stereotypního vyobrazení české komunity, o kterém se většinou mluví v souvislosti pouze většího celku jako je třeba MMI, Sokol, nebo jiné krajanské a politické organizace. Tento stereotyp není úmyslně konstruován komunitou, ale jedná se o vedlejší produkt její existence. Představa, se kterou jsem tuto práci začínal psát byla, že čeští krajané, kteří přišli po roce 1968 do Kanady měli potřebu se organizovat v již existujících spolcích. Následná interview tuto domněnku do značné míry relativizovaly. Jedná se totiž o komunitu, která byla v menším kontaktu s organizacemi a velice soběstačná. Navíc se zde ukazuje, že krajané nepotřebovali spolky ve velké míře, neboť zvládli rychlou integraci do Kanadské společnosti zvládali individuálně. Hlavním faktorem pro začlenění bylo osvojení anglického jazyka alespoň na základní konverzační úrovni a obstarání zaměstnání, ale i přes individualistickou povahu mnou zkoumaných krajanů si jinými krajany a vzájemně si vypomáhali. Spolky a organizace tedy sloužily jako místo kontaktu se starým domovem a kulturou například skrze krajanské divadlo nebo exilovou literaturu. Velká část mých informátorů se mezi sebou znají a jsou tedy příkladem mikro-komunity, která si vzájemně vypomáhala v různých obdobích jejich začleňování do většinové kanadské společnosti a nadále zůstali přátelé. V současnosti už vypadá migrace z Čech do Kanady opět jinak a pokud by přišla nová migrační vlna Čechů do světa tak je dosti možné že by integrace a asimilace probíhaly ještě mnohem rychleji kvůli ztracení se kulturních rozdílů a prosazování angličtiny jako druhého jazyka.

V mé práci je také vidět značná role anglického jazyka při integraci, kdy v období čtvrté migrační vlny bylo možné i s minimální znalostí angličtiny najít práci, která často poskytla socializaci mezi Kanadčany a s tím spojené osvojování si místní kultury. To má také spojitost s pověstnou kanadskou tolerancí, která by se dala považovat za kladný stereotyp. Jediné konflikty ve společnosti, se kterými se krajané setkali, byla určitá nevraživost mezi francouzskými a britskými Kanadčany, nebo mezi Kanadčany a původním obyvatelstvem.

Krajané ovšem neodešli pouze do Ontaria, krajanské komunity se nachází po celé Kanadě. Jsou zde také tisíce nevyřčených příběhů krajanů v Kanadě a těch, kteří se z Kanady vrátili do vlasti. Další možná témata v tomto terénu by mohla být více zaměřená na jednotlivé organizace nebo na aktuální stav krajanské komunity v různých částech Kanady.

Seznam použité literatury

ČERMÁK, J. 2018, *The story of Czechs and Slovaks in Canada: it all began with Prince Rupert. Third revised and expanded edition.* Luhačovice: Atelier IM Publishing company.

ČERMÁK, J. 2000, *Fragmenty ze života Čechů a Slováků v Kanadě.* Zlín: Atelier IM,

DRBOHLAV, D.; UHEREK, Z. 2007, *Reflexe migračních teorií. Geografie – Sborník České geografické společnosti*, Vol. 112, No. 2, pp. 125-141

FORMANOVÁ, L.; GRUNTORÁD, J.; PŘIBÁŇ M. 1999, *Exilová periodika: katalog periodik českého a slovenského exilu a krajanských tisků vydávaných po roce 1945.* Praha: Ježek.

HLAVÁČEK, J. 2012. *Teorie a metodologie orální historie*, Praha: MEMO 2012/2

JANKŮ, K. 2001, *Emigrace z České republiky do Kanady v období uvolnění vízové povinnosti od 1. dubna 1996 do 7. října 1997 a její institucionální dopady. Mezinárodní otázky*, Vol. 10, No. 2, Komplexné otázky bezpečnosti (2001), pp. 108-121

LOZOVIUK, P. 1997, *K problematice "etnické indiference": (příklady z českého jazykového prostředí).* *Český lid*. **84**(3), 201–212.

PAVLÁSEK, M. 2020, *Z Moravy až do Velikého Srediště: etnografické podobenství o zapomenuté náboženské komunitě* Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury Etnologický ústav AV ČR.

RASKA, J. 2013, *Freedom's Voices: Czech and Slovak Immigration to Canada during the Cold War*, Waterloo, Ontario University of Waterloo

ŠUBRT, J.; MASLOWSKI, N. 2014. *Kolektivní paměť: k teoretickým otázkám.* Praha: Karolinum

ŠUBRT, J.; PFEIFEROVÁ, Š. 2010. *Kolektivní paměť jako předmět historicko-sociologického bádání.* Praha: Historická sociologie 2 (1) 9-29

VANĚK, M.; MÜCKE, P.; PELIKÁNOVÁ, H. 2007, *Naslouchat hlasům paměti: Teoretické a praktické aspekty orální historie.* Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR,

VANĚK, M. *Orální historie ve výzkumu soudobých dějin*. Praha: Ústav pro soudobé dějiny AV ČR, 2004. Hlasy minulosti.

Použité internetové zdroje:

Autor neuveden, nedatováno, Kanadský Slovák Historie, [online] dostupné z: <https://www.kanadskyslovak.ca/index.php/sk/hist%C3%B3ria-ksl> (19.3.2021)

Autor neuveden, Nedatováno, MMI Inc. History, [online] dostupné z: <https://www.masaryktown.ca/history> (10.2. 2021)

GOVERNMENT OF CANADA, Statistics Canada, 2013. *2011 National Household Survey*: [online]. Dostupné z: <https://www12.statcan.gc.ca/nhs-enm/2011/dp-pd/td-td/Rp-eng.cfm?LANG=E&APATH=3&DETAIL=0&DIM=0&FL=A&FREE=0&GC=0&GID=0&GK=0&GRP=1&PID=105396&PRID=0&PTYPE=105277&S=0&SHOWALL=0&SUB=0&Temporal=2013&THEME=95&VID=0&VNAMEE=undefined&VNAMEF=undefined&wbdisable=true> (21.1. 2021)

O'DOHERTY, H. 2017 CIC News, Bill C-6 to Become Law on June 19, Changing Canada's Citizenship Act, [online] dostupné z; <https://www.cicnews.com/2017/06/bill-c6-become-law-june-19-changing-canada-citizenship-act-069243.html#gs.xgbomn> (1.4.2021)

RASKA, J. 2019 Czech Canadians, The Canadian encyclopedia [online] dostupné z: <https://www.thecanadianencyclopedia.ca/en/article/czechs> (15.3. 2021)

ROVNÁ, L. 2013, Stručná historie česko-kanadských vztahů. Velvyslanectví České republiky v Ottawě [online] Dostupné z: https://www.mzv.cz/ottawa/cz/vzajemne_vztahy/vztahy_mezi_cr_a_kanadou/stucna_historie_cesko_kanadskych_vztahu.html (21.2.2021)

ZAORAL, R. 2001, České a slovenské sdružení v Kanadě, Z historie [online] dostupné z: <https://www.cssk.ca/about/> (15.3.2021)

Resumé

My bachelor thesis examines the integration of Czech migrants in Canada after year 1968. These people are part of the fourth migrational wave coming from Czechoslovakia, which was special because of their reason to migrate. Their reason was to flee from communist regime. My informants showed me how they integrated into Canadian society, how they see their old home and Czech community in Canada. Special is also their attitude towards Czech community. They were overall more individualistic, they preferred small non-organised alliances with more friendship-like nature, than older generations and integrated relatively fast. But what was important factor in integration? Primarily learning English language on an at least basic level. Which was a problem for some older Czech folk. Another big part in an integration was finding a job, which shaped the lives of my informants.

In all cases my informants did not want to return in the Czech Republic after the fall of communist régime. Also their children know their family origin and understand Czech language.